Поштарина плаћена у готову.

Вида Дубиковић
Купанје барајево

ЖЕНСКИ ПОКРЕТ

ОРГАН АЛИЈАНСЕ ЖЕНСКИХ ПОКРЕТА У КРАЉЕВИНИ ЈУГОСЛАВИЈИ

Број поштанског чековног рачуна 53.191
Администрација: Кнез Михајлова 46/I

Уредници:
АЛОЈЗИЈА ШТЕБИ
ДАРИНКА СТОЈАНОВИЋ

Београд, 15 октобра 1930.
БРОЈ 19—20 — ГОДИНА XI.

Власник за А. Ж. П.
МИЛИЦА ДЕДИЈЕР

Излази 1 и 15 у месецу. — Годишња претплата: 48 дин. За иностранство 60 дин. Примерак 2 динара

Апел жена упућен политичарима целога света

„Ми, женске организације, у којима је организовано преко 40 милиона жена, жена које раде у разним правцима преко својих организација у 56 земаља света у циљу да олакшају међусобно разумевање и интернационалну сарадњу;

Ми сматрамо за своју дужности да скренемо Вашу пажњу на страховите тежње, које стално расту и које се испољавају у штампи и у широкој јавности, па чак и у круговима извесних влада, т. ј. да се дискутује о могућностима нових ратова; ово се чини, не обраћајући никакву пажњу на **Пакт**, *коме су се државе одрекле ратова, и који је потписало 57 цивилизованих народа.*

Овакво држање баца сенку на националну част потписника **Пакта Бриан-Келог** *и трећи директно омладини и целоме човечанству. Такво држање не може и не сме бити толерирано.*

Ми већ стењемо под тешким теретом наоружања и то у сред периоде трговинске депресије и економске кризе. У овом критичном моменту забринутости и нереда, тражимо енергичну акцију свих конструктивних снага.

Ми изјављујемо да је рад за мир задатак који је најнужнији и који се намеће целоме човечанству. Стога апелујемо, не само на организације, већ и на појединце, а нарочито на жене које скупо плаћају прве тегобе новога живота, да сви схвате у овоме моменту важност личне одговорности и могућност личне акције. Тражимо од сваког појединца, да употреби сав свој утицај, на побијање идеје; да је могуће решити ма који проблем, прибегавајући сили оружја; апелујемо на сваког, да речима и акцијом ради на сузбијању психолошких узрока рата: страха, незнања и грамжљивости, и да се не умори прокламујући јединство човечанства и међусобну зависност свих народа.

Ми стога тражимо од Вас, најистакнутијих политичара света, који сте изабрани вољом народа, да се покажете на висини свога задатка сконцентрисавајући своје снаге и стављајући своју националну част у службу стриктног извршења и апсолутног поштовања **Пакта Бриан-Келог, који је спасилац човечанства.**

Интернационални женски савез. Интернационална лига жена за мир и слободу. Светска унија жена за међународну солидарност. Светски комитет хришћанских унија младих девојака. Интернационална федерација универзитетски образованих жена.

Apel žen političarjem celega sveta

„Ženske organizacije, v karerih je organizirano okoli 40 miljonov žen, ki delujejo skoz svoje organizacije na različnih poljih v 56 državah sveta s ciljem, da olajšajo medsebojno razumevanje in internacionalno sodelovanje;

Smatrajo za svojo dolžnost, da Vas opozore na strašne težnje, ki stalno rastejo in se pokazujejo v časopisju in širokih masah, in celo v krogih gotovih vlad, t. j. na razpravljanje o možnosti novih vojn; to se godi brez ozira na **Pakt**, *s katerim so se odrekle države vojne in ki ga je podpisalo 57 civiliziranih narodov.*

Takšno postopanje meče senco na nacionalno čast onih, ki so podpisali **Briandov-Kellogov Pakt** *in preti neposredno mladini in celem človeštvu. Takšno držanje je nemogoče tolerirati in ne sme se tolerirati.*

Vsi ječimo pod težkim bremenom naorožitve in to v periodi trgovske depresije in ekonomske krize. V tem kritičnem momentu brige in nereda, zahtevamo energično akcijo vseh konstruktivnih sil.

Izjavljujemo, da je delo za mir naloga, ki je najnujnejša in ki je mora vršiti celo človeštvo. Zato ne apeliramo samo na organizacije, nego tudi na poedince, a posebno na žene, ki drago plačujejo prve muke novega življenja, da vsi v tem trenotku dobro razumejo važnost osebne odgovornosti in možnost osebne akcije. zahtevamo od vsakega poedinca, da izkoristi svoj vpliv za delo proti ideji, da je možno rešiti katerikoli problem s silo orožja; apeliramo na vsakogar, da se z besedo in akcijo bori proti psihološkim vzrokom vojne: strahu, nepoučenosti in nenasitosti in da se ne utrudi v delu za idejo o edinstvu človeštva in medsebojni odvisnosti narodov.

Zato zahtevamo od Vas, najbolj uglednih političarjev svela, ki ste izbrani po volji narodov, da pokažete svojo veličino s tem, da osredotočite svoje sile in da vostavite nacionalno čast v službo najtočnejše izvršitve in absolutnega spoštovanja **Pakta Briand-Kellog, ki je rešitev človeštva“.**

Internacionalna ženska sveza. Internacionalna feministična aliansa. Internacionalna liga žena za mir in slobodu. Svetovna ženska unija za međunarodno solidarnost. Svetovni komite krščanskih unij mladih deklet. Internacionalna federacija univerzitetsko izobraženih žen.

Критични погледи на југословенско женство*)

Тешко је говорити о југословенском женству у смислу једне хомогене културне и социјалне скупине. До душе, појам постоји, али нема још пуне и праве садржине. Ту би му садржину морале дати оне заједничке женске организације у којима су Српкиње, Хрватице и Словенкиње. Али, те су организације још организација жена из појединих делова наше државе, а не организације југословенског женства за какве се оне декларишу. Оне још нису једно тело и један дух. Наравно да не мислим при томе на такву јединодушност би значила стерилну рад је различитих мишљења; таква јединодушност. Мислим на једну радвноправност. Мислим на једну радну заједницу југословенског женства, која би имала свој најјачи ослонац у једној јединственој културној и социјалној тежњи, која би чврсто базирала на реалној истини нашега живота и чије би поједине акције ишле као зраци једној тачци, једноме циљу у органском склопу акција осталих озбиљних културних и социјалних покрета у нашој земљи. Такве су тежње могуће прекоских различитих гледаља на политичке проблеме, јер другачије не би могла егзистирати ни једна национална заједница. У томе, што наше женство још нема дубокога осећања социјалнога и културнога јединства, узрок је да наше заједничке женске организације не могу показивати великих успеха свога рада. Њихови напори нису у сразмери с постигнутим успесима. На почетку рада оне су се снашле пред огромним препрекама, које нису поставиле одмах у праву светлост. Хтеле су их пребродити са идеалистичким схватањима о раду и задатцима заједничких организација, а презреле су реално стање терена, на коме треба да започне један тежак, претежак посао.

I.

Покушају да покажем неке узроке, који спречавају да би почело стапање нашега женства у једну хомогену културну и социјалну скупину. Поделићу их на две скупине:

1. На узроке, које нам је наметнуо спољни живот.
2. На узроке, који су у нама самим.

Истина, да постоји међу ове две групе узрочна реципрочна веза, али само до извесне границе, јер треба да је виталност појединаца и група снажнија од миљеа у коме се развија.

Од прве скупине бих навела као најјачу сметњу огромну неписменост нашега женства. Неписменост онемогућава употребу једног између најсолиднијих средстава за ширење цивилизације и културе, т. ј. штампане речи, она спречава да се подиже жена из потчињености, да самостално мисли о себи и свом положају у породици, друштву и држави.

Више је од половине жена изнад 6 година старости у нашој држави неписмена. Наводим из чланка Др. Лазе М. Костића „Писменост у нашој држави“. (Савремена општина, 1926 г., бр. 1) следећи преглед:

	Од 100 жена изнад 6 година чита и пише	само чита	неписмена
1. Северна Србија	16,05	0,44	83,51
2. Јужна Србија	8,14	0,29	91,57
3. Црна Гора	12,31	0,95	86,74
4. Босна и Херцеговина	10,09	0,28	89,63
5. Далмација	39,63	0,66	59,70
6. Хрватска, Славонија, Међумурје, Крк и Кастав	60,02	1,36	38,62
7. Словенија	87,47	3,68	8,85
8. Банат, Бачка, Барања	72,09	1,16	26,75
Краљ. Југославија	38,69	1,02	60,29

По тој статистици, којој је основа попис становништва од 1 јануара 1921 г., видимо да нема код нас полаганих прелаза из неписмености у писменост, него имамо огроман скок из првих пет делова Словеније, а отуда опет велике скокове осталим двема покрајинама. Поред тога треба узети у обзир још и то да у покрајинама с великом неписменошћу отпада сигурно писмено женство само на мале варошице (учитељице, професорке, жене чиновника и т. д.), а да је маса жена неписмена. Сасвим је природно да од те масе не може доћи ни побуда за неки заједнички рад, нити је та маса спремна да прими побуде. Све заједничке акције остају на површини, изчезну без дубоких последица, недостаје им сугестивног заноса, који долази само од масе.

Покрајине у којима је неписменост највећа, имају више од половине целокупнога становништва наше државе, и то мора да пресудно утиче на активност женства у тим деловима, а и на целокупно женство. Тако увек недостаје широке резонанце за заједничко тражење тежњи.

Неписменост неминовно повлачи за собом и несамосталност у сваком погледу и не допушта да би жене дошле до јаснога гледања на свој положај и због тога и не осећају потребе за промену. Несамосталност, која се односи на интелектуални живот, на социјални положај жене, на њен положај у породици и држави држи огромну масу жена у правцатом роботству и не да јој се прошири хоризонт, да се пробуди у њој човек. Жена у таквим при-

*) Прештампано из „Социјалног Алманаха“ дозволом уредништва.

ликама нема самосталнога живота и потчињава се без отпора.

Овај узрок не могу саме жене ни с најбољом вољом одстранити, оне могу само припомоћи да га полагано нестаје. У истини, оне би могле тај процес одржати, ако би биле све писмене и школоване жене — и свесне жене. (То важи и за мушкарце). Ми имамо приличан број школованих жена у скоро свима позивима, али огроман број тих жена стоји далеко од напора жена, које се труде да стварају, и које су упркос свим неповољни приликама за рад ипак нешто учиниле и створиле. Школоване жене показују тиме да презиру напоре нашега радног женског света за побољшање положаја свих жена, да су веома незахвалне и упркос свих могућих диплома несвесне, несавремене. Никад не помисле да је њихова спрема откупљена на рачун оне огромне заосталости масе наших жена и да би била њихова дужност да дају, а не да само примају.

Последице неписмености дејствују на организовани покрет наших жена као што дејствују елементарне непогоде у природи — што се гради не може захватити корена у дубини, јер нема спремнога земљишта и сутра се већ руши, што се данас напором изградило. Ако ти напори данас још не представљају програматично изоњавање начрта за стварање скупних културних и социјалних тежњи, и више задовољавају дневне, локалне потребе, они су ипак доказ да је у једном малом делу наших жена пробуђена свест, која ће пре или после наћи правац за истински заједнички рад.

Да се освремено још на један узрок из групе утицаја миљеа. Неће да развијем овде слику нашега општег јавног живота, који нуди за први децениј наше заједнице мрачну и негативну слику. Наш је скупни живот почео с огромним одушевљењем, братским загрљајем и пољубом да се убрзо нато преокрене у сасвим супротно. На жалост треба констатовати да се приличан број жена управљао према тим таласима мушке делатности у јавноме животу. Жене се нису показале довољно отпорне, нису биле самосталне у своме мишљењу и својим одлукама. Повеле су се за рђавим примерима, победила их је околина, уместо да су покушавале да је оне победе. Такови поступци руше један између најбитнијих услова заједничкога живота: поверење и властито убеђење, које је некад диктовало такву и такву акцију, а сутра гази ту исту акцију.

Требало би још много да се каже о објективним узроцима обзиром на пробуђене жене, али простор не допушта, зато хоћу само кратко да се осврнем на узроке, за које сам у почетку казала да су у нама самим.

Увек, кад се кад нас констатује неупех неке заједничко започете акције — мушке или женске, свеједно — наводи се сигурно као један између главних узрока разлика у менталитету, која проистиче из различитих услова, под којима су расли и развијали се поједини делови наше државе. Ова чињеница оправдана је до неке мере, разлика фактично постоји. Питање је само да ли треба увек да постоји, да ли је треба такорећи конзервирати? Вечито употребљавање тога изговора спречава да не мислимо о томе, како би одстранили тај узрок. Треба да размишљамо о том нашем менталитету критички да сами себе гурнемо из магичнога круга услова, који су нас некад формирали. На тај би се начин много брже ориентисали према новим тежњама, које нови услови неминовно траже. Свакидањи је живот пун примера за то да се може с довољно добре воље постићи свакојаке прегрупације мишљења и навика. Али, оно што подбада појединца да због силе прилика изврши преображај самога себе — борба за опстанак, лични егоизам и слично — то је тамо где је у питању већа скупина, навећа сметња, скоро непребродива препрека. Лични је егоизам, који се појављује као леност мисли за живот заједнице онај пакосни црв, који не да да би заједница широко и дубоко разгранала своје корене да би могли хранити чврсто стабло. Навикли смо да се у сваком своме поступку управљамо према прошлости, а не према будућности. Док не одбацимо тај комодитет у мишљењу, док не погледамо преко носа дотле ћемо се вртети у тако једном узаном кругу да је à priori осуђен сваки наш рад на неуспех.

Овамо спада још једна особина, која се појављује у друштвеном животу без обзира на спол: болесна лична амбиција. Бити по сваку цену негде у првим редовима с потпуним презирањем властитих способности и објективне потребе доводи често до јаких трења на штету опште ствари. Те болесне личне амбиције показују да ценимо опште ствари само, ако можемо путем њих истакнути своје мало ја. Ова је појава на огромну штету хармоничном раду и требало би је сузбијати безобзирно и енергично.

II.

Рад на томе да добије појам „југословенско женство“ једну здраву садржину сматрам за примаран рад наших заједничких организација, а на који се до сада није обраћало довољно пажње. Знам да имају наше женске организације још један други важан задатак, који би се много лакше спровео да је онај први већ дошао до извесногa степена зрелости. Тај је други задатак у томе, да морају водити онај део женства, који је већ пробуђен, свестан и просвећен оним путем, којим иду женске организације малих и великих културних народа, т. ј. третирати сва питања општег феминистичког, социјалног и културног покрета. Наше женске организације, а нарочито оне, које су заједничке за целу земљу, имају дакле двоструки задатак, један и други је тежак. Један због тога, што мора ги због тога што се може ослањати на мали број жена, а обадва имају у нашој веома конзервативној средини велике противнике. Садашње женске организације имају услед тога више значај пионирских чета, оне имају тешку улогу мисионара. Кад оне сврше свој задатак, доћи ће тек генерација жена, која ће бити прави културни и социјални фактор у развитку нашега народа. Оне ће у толико боље свршити своје тешко посланство, што ближе остану реалном животу, што тачније прислушну куцању целокупног нашег живота и што тешње ухвате везу са свима виталним вредностима различитих културних и социјалних покрета.

Београд **Штеби Алојзија.**

Годишња скупштина Југословенског женског савеза

Девета скупштина Југословенског женског савеза одржана је у Загребу од 12—15 т. м. Отварање скупштине је обављено на врло свечан начин у великој дворани Хрватског Глазбеног Завода, у присуству највиших званичних претставника града Загреба. Присуство ових претставника најбоље даје доказа, да се данас рад жена цени, да му се обраћа нарочита пажња, и осећа неопходна потреба тога рада. Верујемо да нећемо још дуго чекати да се и признање за тај рад јасно осети у свима правцима и у нашој земљи.

Овогодишња скупштина је по броју учесница далеко премашила досадашње скупштине Ј. Ж. С. — више од шест стотина наших организованих жена, које умом и радом преко многобројних организација удружују своје снаге да допринесу напретку свога народа, скупиле су се у Загребу да баце поглед на свој једногодишњи рад, да освеже своје снаге и да добију још чвршћу веру у моћ наше заједничке организације. Нарочито су имале задовољство наше жене, што су на овоме великом скупу међу званичним претставницима могле поздрави ти и две жене: заступницу Н. В. Краљице г-ђу Милку **Грујић,** и претставника Министра просвете г-ђу Малвину **Гогић,** инспектора Министарства.

Госпођа **Гогић,** поздрављајући скупштину рекла је:

„Програм рада Југословенског женског савеза одликује се озбиљношћу и многострукошћу. Југословенске жене нису имале довољно времена и могућности да развију све своје способности. Зато се мора говорити о новим путевима за подизање просветног нивоа. Жена не може остати по страни. Народна школа је данас дом опште народне просвећености. У тој кући главни стуб је жена. Учитељица има више него учитеља. Средње школе се све више феминизирају. Значи да наша жена узима у просвети све веће дужности, али и веће одговорности. Женски савез је схватио величину те одговорности. Он је указао просветним питањима велику пажњу. Ја дубоко верујем, да ће рад ове скупштине у лепом и драгом Загребу убити плодан и користан“.

После свечаног отварања отпочео је рад скупштине. Овогодишња скупштина је нарочито била посвећена раду наших жена на економском и културном подизању народа.

Реферати г-ђе Ј. **Патријарх,** (Загреб), г-ђе Зоре **Ковачевић,** (Београд), г-ђе Виде **Чубриловић,** (Сарајево), Д-р Митре **Михаиловић,** (Шабац) и г-ђе **Боволини,** (Београд), дали су јасан поглед на стање нашега села, о његовим потребама и о начину, на који ће се најбрже моћи утицати на подизање културног нивоа нашега сеоског света. Плодна дискусија, која се по овим рефератима развила, предлози за будући рад и т. д. обогатили су управу Савеза и Савезна друштва идејама и јасном погледа на овај тако важан делокруг рада у нашем народу.

Реферат о грађанским школама, као фактору економског снажења нашег народа од г-ђе **Балог,** (Загреб), о ручном раду у средњим школама од г-ђе **Розман,** (Марибор), о домаћој женској индустрији од г-ђе **Прице** (Сарајево), г-ђе Ј. **Познанове,** (Панчево) и г-це **Бранке Франгеш,** (Загреб), дали су исто тако подлогу за дискусију, у којој је истакнуто неколико одличних предлога, чије је остварење поверено Управи Савеза у циљу да се, у целој земљи, у свима крајевима, систематски организује рад на ширењу домаће индустрије међу женама, у израђевинама наших националних везова, као одличном извору зараде, према томе и економске самосталности жена из народа, окружених породицом; у исто време тиме би се радило и на пропаганди нашег националног блага, које лежи у женској рукотворини нашег народа.

Једна тачка на скупштини је нарочито побудила интересовање наших чланица, то су реферат г-ђе Минке **Говекар,** (Љубљана), о организацији домаћица и њихових помоћница на економској бази, и реферат г-ђе **Карић,** кухарице из Љубљане, о организацији помоћница домаћица. Ово је први пут, да је један реферат на Савезној скупштини примила да поднесе жена раденица. Ова новина је нарочито задовољење поздрављена од свих чланица, и означава велики прогрес у Савезном раду. Оба ова реферата су нарочиту пажњу поклонила питању домаће послуге, (или помоћница домаћица, како су оне у реферату назване), и односу помоћница према домаћицама. Како ово питање нарочито интересује наше жене, то ћемо рефератима, који садрже један сасвим нов предмет расправе на нашем скупу, посветити нарочиту пажњу у једном чланку идућег броја нашега листа.

Још интересантија појава на нашој скупштини је била једна сељанка, Наталија **Нешићева,** из Великог Села, окр. пожаревачки), свршена ученица Домаћичке школе, која је одржала говор, упућујући апеле на наше жене, да изврше своју свету дужност, улажући своје снаге за подизање наше сељанке. Само онај, ко познаје наше село, схватиће шта је значило за једну домаћинску сеоску породицу да пусти своје дете у Загреб на „женску скупштину“, да би се са ње чуо и глас сељанке. Ово је један огроман доказ, како коренте измене у схватању о жени остављају домаћичке школе по селима; када су руковођене правим апостолима, као што је призната раденица г-ђа Даринка **Лацковић.**

Активним учешћем жена раденица и жена сељанки које су истина биле у веома малом броју овога пута заступљене — ова скупштина означава почетак нове фазе у раду Ј. Ж. С. и даје нам наде, да ћемо остварити нашу велику жељу, да се све наше жене, без обзира на сталеж и групу, којој припадају, окупе око једне јединствене организације у нашој земљи.

Г-ђа Радмила **Јовановић,** професор из Београда, поднела је реферат о настави породичне педагогије. У своме занимљивом излагању, г-ђа Јовановић се нарочито задржава на Бироу за васпитање у Женеви, који је посетила прошлога лета, и подвукла потребу да наше организације узимају јачег учешћа у овом делокругу рада интернационалних организација.

Као један од најинтересантнијих успеха, у току рада Савеза у прошлој години, истакнут је улазак великог броја друштава у Ј. Ж. С. У току прошле године приступило је Савезу 116 нових друштава, од којих 22 улазе први пут у чланство Савеза, а остала се поново враћају у Савез после извесног одсуства у његовом раду, и својим повратком дају најбољи доказ о свести наших жена, да нам је само у сложном, заједничком раду спас.

У програму скупштине су биле и две конференције, које су одржане у препуној дворани Хрватске Сборнице. Прву конференцију је одржала г-ђа Паулина **Албала,** професор из Београда, о развијању грађанске свести за јаван живот. Г-ђа Албала је у својој конференцији пластично изложила, како много недостаје у нашој средини осећање правих грађанских дужности, што доводи до тешких последица, које погађају целокупно друштво. Г-ђа Албала је на интересантан начин показала како се у школама запостављa грађанско васпитање омладине, и тражи да се томе у нашим школама обрати нарочита пажња, почевши још од основне школе. Ова конференција је наишла на велико допадање свих присутних.

Другу конференцију је одржала Др. Милица **Богдановић,** професор из Загреба, којом је уједно завршен и програм рада овогодишње скупштине. Г-ђа Богдановић је управо реферисала о Конференцији за међубалканску сарадњу одржаној у Атини, чији извештај доносимо на другом месту.*) Ова конференција је такође изазвала одушевљење свих присутних. Са задовољством смо могли констатовати, из дискретног излагања г-ђе Богдановић о раду Конференције и њеном учешћу у томе раду, да су у особи Др. Богдановић наше жене имале одличног претставника на Атинској конференцији.

Претседница г-ђа Лепосава **Петковић** је своју претседничку дужност на скупштини испунила на задовољство Савезних чланова, како руковођењем, тако и својим говорничким даром.

Пријем и гостољубивост загребачких жена оставили су најлепшу успомену свима учасницама скупштине. Напуштајући Загреб, где смо у најпријатнијој атмосфери провели 4—5 дана, осећале смо још већу привезаност за тај лепи наш град, у коме је нашла извора југословенска идеја, како је то претседница у своме поздравном говору рекла.

Наше жене су се после четвородневног рада разишле својим кућама још више убеђене у потребу, да ми, **југословенске жене,** морамо својим сопственим снагама и слогом из године у годину јачати нашу

*) Пошто је чланак стигао то закључењу листа, донећемо га у идућем броју.

заједничку организацију, у којој гледамо чувара заједничких интереса и вољу, који ће на подлози наших сопствених снага моћи да нас доведе до стања, у коме ће се позитивни рад жене ценити, поштовати и боље искористи за целину, но што је то данас случај.

Све резолуције и закључке са скупштине, одштампаћемо у идућем броју.

Београд. **Милена Атанацковић**

Говор претседника XI скупштине Лиге народа

Одржан делегатима Интернационалног женског савеза

Интернационални женски савез је 10 септембра т. г. предао, преко своје званичне делегације, у којој је била и представница нашег Савеза г-ђа Милена Атанацковић, господину Титулеску, претседнику Скупштине Лиге Народа, све резолуције донете на овогодишњем конгресу у Бечу. Г-ђа Аврил де Сент Роа која је предводила делегацију, нарочито је скренула пажњу претседнику на резолуције, односећи се на смањење наоружања, националитет удате жене, стање у коме се налази велики број људи, који су без домовине (apatrid) и о реформи казна и казнених завода.

Делегација је била пријатно изненађена, када је г. Титулеско рекао, да са интересовањем прати рад И. Ж. С. и да су му познате све резолуције Бечког Конгреса. Том приликом је делегацији одржао следећи говор:

„Један француски писац, коме се приписује оштар смисао за одлуке нашега доба, рекао је да је наше доба ера удузијања жена. И он се није преварио. Један политичар, који свакога дана долази све јаче у везу са елитом разних земаља, као и са широком масом народа, осећа да расте престиж ауторитета женских организација, осећа такође, како све јаче узима корена рад, који оне преузимају на себе у разним правцима, на коме се спајају разне националне акције изнад граница националних, и тако допринос своју помоћ тешњим везама интернационалне солидарности. Међу најглавнијим тим организацијама, била је огромна активност ваше организације. Она се испољава у најразличитијим правцима; свуда, где би сарадња жена могла допринети прогресу званичних организација, оне су тражиле моћну помоћ И. Ж. С.

Прегледајући програм ваших седница, ја сам био искрено дирнут како су разноврсне теме расправљане, и колико су важне и од велике вредности донете резолуције.

Ваш Савез није се плашио, и он је имао потпуно право, да затражи од његових чланова да се изјасне у тим резолуцијама о политичким проблемима, као о интернационалној арбитражи, о редукцији оружања, и о економској организацији света. То су све, Господе, ванредно деликатни проблеми, али које сами политичари не могу решити. Њихови напори би остали без успеха, ако не би били подупрти, ориентисани и упућивани најразноличнијим фракцијама јавнога мишљења разних земаља.

Удео, који би могле ваше организације у томе да допринесу, веома је велики. Велики број жена данас седи у Парламентима и на политичким скуповима, жене су бројно повећале изборно тело разних народа. Многобројне жене данас у свима земљама, приморане су ратним последицама, да саме зарађују свој живот, и оне су ушле у свакодневну борбу, коју закон реда намеће свакоме.

Ма каква да су права, која су дата жени, ма какву улогу она имала у држави, жена може увек удружити своје снаге да помогне делу за постигнуће идеала, да у свету завлада правда и међусобно поверење.

Стога на пољу интелектуалне сарадње, за заштити малолетника, јавној хигијени, исељеништву и заштити радника, ваш Савез је предузео дивну и разбориту иницијативу, и ја сам сретан да за то дело могу изразити своје велико поштовање. Ја не желим само да Вам обе честитам у своје име, већ у име претседништва Скупштине Лиге Народа, које ја сада имам част да претстављам.

Међу препорукама Вашег последњег конгреса, једна је нарочито привукла моју пажњу, то је она, која се односи на жељу женских организација да се повећа број жена-делегата на Скупштинама Лиге Народа.

За мене, који сам један од најстаријих и најзренијих чланова Скупштине, могу Вам рећи да је било највеће задовољство што сам могао сваке године забележити повећање броја женских делегата. Нарочито сам сретан што председавам једној Скупштини, која међу члановима претседништва, као претседницу V комисије, има једну жену, која је позната својом активношћу у разним правцима од великог интереса за Ваш Савез — Контесу Апоњи, делегата Угарске.

И ако су способности веома неједнако расподељене међу људима, постоје извесне способности, нарочито драгоцене, које готово све жене имају; међу толиким другим дозволите ми да наведем пожртвовање и уметност уједињености. Стављајући једну и другу ову врлину у службу добрих односа међу народима, Ви ћете испунити једно дело, које достиже а некад чак и превазилази ово дело, које смо ми овде предузели.

Без Вас, наше дело не би веровато имало ово значење, које има, без Вас, његов би плод много спорије сазревао, без Вас, ми не бисмо имали ово убеђење, да радимо за добро целога човечанства.

Да ли бих могао боље завршити своју похвалу вашег дела, говорећи у име Скупштине Лиге Народа, но са молбом да га и даље наставите у истом правцу“.

Бриан у разговору са женама

За време последњег, септембарског заседања чланова Друштва Народа посетила је делегација представница интернационалних женских организација француског министра спољних послова, Бриана, који је између садашњих активних политичара и државника најискреније поборник за мир. Оно, што се дешава код активних политичара веома ретко, да су у стању подносити у борби за једну идеју, један принцип и **непопуларност,** то узима Бриан на себе. Без сумње је то један јак доказ да не сматра своје изјаве о тежњама за мир у Европи као китњасте фразе као што то чине толики други, него да су оне основни правац његове политичке делатности. Сигурно је да је и код огромног броја жена тежња за мир искрена и озбиљна, много искреније него код мушкараца; нарочито код вођа великих интернационалних женских организација заузима та тежња прво место. Зато је разумљиво да су претставнице тих организација посетиле Бриана кад је био у Женеви, свога савезника у великој и тешкој борби за мир.

Посета је пала баш у време кад су сеазнали резултати немачких избора, који су оставили тако тежак утисак у целоме свету, јер су неочекивано велики број гласова добиле екстремне партије: на десној екстремни националисте, а на левој комунисте. Зато је природно што је Бриан узео резултате немачких избора за главну тачку свога разговора, јер су ти резултати такви да могу за дуго паралисати његову акцију за Унију европских држава.

После поздрава жена Бриан је рекао: „Погрешно је тврдити да су немачке жене гласале за екстремне партије. Садашњи покрет у Немачкој је последица тешке и трагичне ситуације ове земље. Беда и муке увек терају народе у смеру екстремних решења. Поражена Немачка је опасност за мир. Зато настојим у европском комитету Друштва Народа да се ојача солидарност међу народима. Народу који је у приватној и финансијској кризи треба донети непосредну помоћ. У виду имам неку врсту европског финансијског механизма, који би био у стању да у тешким ситуацијама притекне у помоћ народима.

Ни један народ ни једна влада не желе рат, али интереси који раде против мира, многобројни су. Пре свега су ту кампање штампе, која заступа интерес индустрије за наоружање, и кампање штампе која намерно продубљује противништва. Француска тежи да спроведе уједињење индустрије међу појединим државама, и у томе је већ постигла велике успехе, јер до сада је већ створено двадесет картела међу најзначајнијим индустријама Француске и Немачке“.

На крају је захвалио женама и нагласио да му је њихова сарадња потребна. Немачки избори — рекао је још између осталог, — су појачали нападе француских националиста на њега, али упркос томе он је уверен да стоји уз њега воља свих народа, а нарочито воља француског народа. Он прима сваког дана на стотине писама и телеграма са признањем његовога рада. Последњу реч је упутио Бриан представницима немачких жена и рекао: „Резултати немачких избора донели су Вам велике муке, али и сви пријатељи мира трпе услед тих резултата; ови резултати само не смеју имати дејство да обезхрабре пријатеље мира, него им морају дати снагу да прокоси свему“.

Одговор на приказ књиге „Судбина жене“

Бројеви 17 и 18 „Женскога Покрета“ донели су приказ мојих студија (Судбина жене и Криза сексуалне етике) из пера г-ђе Др. Маше Живановић. Не ради себе, него ради исправног схватања феминистичког покрета, допуштам себи следећа објашњења дати.

За чим тежи феминизам? За тим да изради за жену једнако право као за мушкарца, што претпоставља једнаке дужности, а ове опет једнаки менталитет. Дакле, феминизам тежи да изједначи жену са мушкарцем, да спасе оно за жену што је опште човечанско. Г-ђа Др. Живановић тврди противно и жели да се мушкарац и жена сваки на свој начин развију и усаврше, дакле да се још више удаље један од другога, него што је то данас случај. По биологији диспонира сексуалност мушкарца к активности, жену к пасивности — а других различитих особина међу мушкарцем и женом нема. Усавршавање у томе правцу би значило тежити врло подузетном и вредном мушкарцу, а врло неподузетној и тромој жени. Тако је мање више и изгледало до недавно, услед чега је мушкарац сва права присвојио себи и жену довео у потпуно ропство. Код њихових разноврсних менталитета (активност и пасивност) није то могло бити друкчије. И пошто смо после тешких мука дошли до тога да се изљуштимо из те хипертрофије сексуалног диференцирања, сада опет све то да уништимо, и то ми феминисткиње? Како изгледа ствар у практичноме животу? Феминистички покрет са гордошћу изгледа на успехе жена као што су г-ђе Кирие, Др. Атанасијевић, Др. Секулић. Зар се њихово деловање, то што им даје одлучан и изузетан положај у друштву разликује од деловања мушкарца услед различитог спола? Шта је у њему специфично женско? На проналаску радиа сарађивао је господин Кири, „Филозофске фрагменте“ могао је писати и Божидар Кнежевић, „Писма из Норвешке“ господин Дучић. У опште човечанском и вишим спиритуалним сферама нема спола него индивидуа. Ако као што г-ђа Др. Живановић тврди има посебног мушког мишљења и посебног начина женског мишљења, ако у људству нема ништа опште човечанског, онда то значи да женски лекар другојаче лечи него мушки, да женски телеграфиста другојаче телеграфира него мушки и т. д. И тиме се потврђују само аргументи антифеминиста, а не феминиста!

Г-ђа Др. Живановић ми пребацује Немилову изреку о „биолошкој“ трагедији жене. Па зар је то случај да је жена дошла у ропство мушкарца и зар то није трагично да се она мучила до смрти само зато јер је биолошки везана и није могла држати корак са мушкарцем? У природи ништа не настаје без унутарње каузалности, сваки социјални феномен има корен у некој биолошкој чињеници. У борби за опстанак подлеже слабији, а узрок његовог пораза можемо назвати његовом биолошком трагедијом. Ја сам увек тачно разликовала биолошке, социолошке и индивидуалне моменте женскога покрета и наводила доказе из науке, дочим г-ђа Др. Живановић једностано сумарично вели „ово је тако“, или „ово није тако“, а да то научно не доказује. Ја нисам казала да је материнство „зло“, за мене су „зло“ и „добро“ релативни појмови. Тако фактично може постати материнство „зло“ у случају ниже трудноће при туберкулозној жени која има већ децу, јер тиме долази њен живот и добробит њене већ рођене деце у опасност. Ја се у својој целој књизи борим за опстанак породице, пошто сматрам родитељство за извор среће и усавршавања.

Што се тиче проблема породице, ваља разликовати њену тајну, т. ј. етичку и психофизичку суштину и њену економску суштину, која се мења и поткопава променама времена (индустрализација, великопроизводња и т. д.). Породица као етично социјална и психофизичка заједница остаје, али она изчезава као пуле заради за жену. Усталом, ако феминистички покрет сматра домаћинство за праву домену рада за жену, онда нека не наводи као своје успехе, ако ова или она жена извојује извесну позицију и извесно поље рада изван куће, јер је то највећа нелогичност. Или — или. Практичан живот тражи често компромисе, али идеологија једног покрета мора бити чиста и јасна да је разуме свако. У чему г-ђа Др. Живановић види смисао и циљ феминизма, то ја при најбољој вољи не могу да схватим.

Ћутке прелазим преко личних увреда г-ђе Др. Живановић (таквих увреда у приказу г-ђе Живановић није ни било — примедба уредништва). Желим само још следеће да кажем. Наука не зна за политичка убеђења, а факт је да уживају г. Немилов и други на пољу биологије, бактерологије и патологије признаје целога света. А што се тиче нас феминисткиња, мислим да немамо право да са презривим осмехом пређемо преко рада људи који су из сопствене побуде реформисали цело законодавство у корист жене и дали јој сва и најдалекосежнија права, права о којима ми још не смемо да сањамо!

Ми не можемо и не смемо забранити да модерне идеје нађу плодно поље и код просте жене нашега народа. Једино што можемо то је да ми сви, савесни и родољубиви елементи, будемо ти који им доносимо просвету. Ако не учинимо то ми, учиниће то други, туђи елементи, који ће искористити њихову наивност и злоупотребити за политичку пропаганду. Истини треба кћрчити пут ма како горка она била.

Праг. **Др. Јулка Хлапец-Ђорђевић**

Ради ових изјава пред женама су француски националисти Бриана ужасно напали и примили су га при повратку у Париз са малом и неуспелом демонстрацијом. За право расположење француског народа је карактеристичан факт да је примио Бриан, после свога повратка, од већа свих департмана из целе земље телеграме и писма са одушевљењем признањем за његов пацифистички рад. Ш. А.

Од 1 новембра адреса администрације нашега листа јесте: Београд, Краљевића Марка ул. бр. 1. Промена адресе важи такође за Женски Покрет у Београду и за Женски Клуб.

Рад Друштва Народа

У септембру одржано је 11 заседања Друштва Народа. Заступљене су биле 52 државе; 25 држава послало је своје министре спољних послова. Око 400 журналиста из свих делова света је успостављало везу међу женевским парламентом и јавношћу.

Најважније тачке расправа овогодишњег јесењег заседања су биле: Унија европских држава, разоружање, привреда. Бриан је у сјајном говору образложио свој нацрт за организацију Уније европских држава и његов нацрт је предат нарочитој комисији, такозваној **европској комисији** на студирање. Ова комисија заказала је за јануар идуће године први састанак.

У питању разоружања, још увек најболнијој тачки у раду Друштва Народа, не може се забележити никакав напредак. Две тезе су у борби: Једни траже поступак: сигурност држава и тек после разоружање, а други најпре разоружање, и сигурност ће доћи сама. Све државе, чланови Друштва Народа, обавезне су према његовом пакту да приступе постепеном разоружању — али до сада овај захтев још није приведен у дело. Енглески делегат Henderson и талијански делдегат Scialoja подвукли су у својим говорима ову обавезу чланова Друштва Народа и чињеницу да је сви презиру. Италијански делегат је иступио противу француске тезе: сигурност пре разоружања. Бриан је бранио француску тезу која гласи: арбитражни суд, сигурност, разоружање. Он је мишљења да је сваки други пут превара и грешка и да води у опасност новога рата. По овоме питању заказана је за новембар т. г. припремна конференција, која мора припремити главну конференцију за расположење. Та главна конференција одржаће се или крајем идуће године или почетком године 1932.

О питањима привреде је било много расправа, што је природно због опште светске привредне кризе. И у томе питању Друштво Народа нема никаквих успеха. Државе још нису склоне за економску сарадњу, без које је немогуће решити привредна питања. За новембар т. г. сазвата је конференција свих министара трговине, која ће можда ипак прокрчити пут за привредно зближавање међу државама.

Биланца овог заседања је: питања Уније европских држава, разоружања и привреде покренута су на пут решавања, ако буду специјални састанци за њихово решење успешни. Ш. А.

Међу миром и ратом

Удружење Лига за Друштво Народа је одржало од 13—15 октобра своју скупштину у Зопоту. Лиге постоје у 35 земаља и већина од њих је послала своје делегате на овогодишњу скупштину. Међу делегатима је била и госпођа **Malaterre-Sellier,** која је потпредседница француске Лиге. Друштво Народа је заступала принцеза **Radziwill.** Скупштина је радила у четири комисије, и то: комисија за васпитање, комисија за народне мањине, комисија за привредна и социјална питања, комисија за правна и политичка питања. Комисија за васпитање се овога пута бавила питањем о минималној старости за школу и индустријски рад; комисија за народне мањине расправљала је о школству мањина у Румунији и Мађарској; остале две комисије расправљале су о проблему особа које су без држављанства. На пленарним седницама је била дебата о питању Уније европских држава. Закључено је било да се за проучавање тога питања успостави нарочита комисија, која ће помагати рад Друштва Народа у томе питању.

*

На 14 интернационалној конференцији Црвеног Крста која је била почетком октобра у Бриселу у главном су расправљали о томе које мере су најуспешније при одбрани последица хемијског рата. После исцрпног реферата париског професора Mayera дошла је конференција до закључка да — **нема одбране од хемијског рата.** Нити маске, нити скровишта, нити међународне гаранције, — све је недовољно, остаје **једино средство — рат рату.**

*

Ромен Ролан о условима за мир у Европу. George Pioch објављује у часопису „Volonté“ следећи одломак из писма славног француског књижевника Ромена Ролана: „Тврдо сам убеђен да је мир у Европи немогућ док се не приступи законитој, а храброј ревизији мировних уговора. Данашњи мир је заграђен на лабавом темељу неправде и може се одржати само силом. Јасно је да Француска не може приступити разоружању, ако не дозволи да се измене уговори. Ако би једном нестало силно наоружање, у немогућој конструкцији Европе не би остао камен на камену. Не могу мислити да су наши државници тако заслепљени да не виде истину. Али, ако знају истину, раде злочинчачки, јер нису довољно храбри да би рекли своме народу: Мораш једном утврдити мир, или се мораш одлучити за нови рат. Изабери!

*

И Gustave Hervé тражи ревизију! У своме часопису „Victoire“ пише Gustave Hervé: „Одских великих народа данас је једино Француска истрајала на потпуном спровођењу версајског уговора. **Али баш зато што сам националиста, и што страстно волим своју земљу, имам храбрости да отворено изјавим да сам за ревизију ако се може тиме спречити злочинска лудост рата између Француске и Немачке“.**

Три велика проблема: Разоружање, ревизија уговора, ревизија репарација. Један између најмлађих француских посланика, Пјер Кот, је на предавању у Берлину рекао: Нека се Немачка не обазире на расположење које моментано влада у Паризу, средишту француског националиства. Париз није Француска. Француско опште јавно мишљење схвата веома добро потребу зближења између Француске и Немачке. Наравно да ће такво зближење бити спорије, ако победе у Немачкој екстремни националисти. Али, надајмо се да је та победа само привремена. Он је тврдо убеђен о апсолутној потреби зближења међу оба народа. **Привредни положај Европе је такав да је катастрофа неминовна ако овај континенат не сагради изнова.** Французи јасно виде да је за ову обнову Европе потребна ревизија уговора о миру, али они неће да делимичном ревизијом, или решењем једног малог питања троше време. Они теже темељном раду и теже да заграде Европи тако чврсте основе да нова зграда остане трајна. Ни Француска сама, ни Немачка сама, не могу ово дело привести крају: сви народи морају помагати и зато је европска федерација најнужнији захтев. Три велика проблема која сада највише интересују Француску и Немачку — разоружање, ревизија уговора о миру и уговора о репарацијама — могу се најбоље решити у оквиру европске федерације.

ПАЖЊА ПРЕТПЛАТНИЦИМА

Умољавају се претплатници ЖЕНСКОГ ПОКРЕТА да известе администрацију о евентуалној промени адресе, а нарочито о промени кућних бројева у Београду.

У исто време се моле они претплатници који нису послали претплату за 1930 годину да то што пре учине.

Администрација листа

Жен Адамс — 70 година

У целоме свету позната домаћица »Hull Hous-a« првога сетлмента, председница Интернационалне лиге жена за мир и слободу, Жен Адамс напунила је 6 септембра 70 година. Ко год је имао среће да једном види и разговара са овом необичном женом, никад неће заборавити утисак њене јаке личности. Нека меланхолична благост која је последица дубоког познавања добрих и рђавих особина човека, одмереност у кретањима, енергија и оптимизам целог њеног бића — то су јаке црте њене личности, које се одају и у њеном животном делу.

Жен Адамс је изашла из веома угледне и богате куће, пропутовала је у раној младости много света, размишљајући самостало о уређењу друштва и још веома млада, у годинама кад други мисле да имају само право на забаву, а никаквих дужности, она оснива у Чикагу сетлмен, у целоме свету познати »Hull Hous-e«. Ова кућа постаје средиште за све, без разлике вере и националности, према којима је друштвоурово, неправедно, безобзирно. Око себе скупља једнакомишљенике обојега спола, који под њеним вођством пружају том интернационалном шаренилу забаву, поуку, савет, моралну и материјалну помоћ. Све своје огромно имање она улаже у ову праву социјалну насебину и проширује је из године у годину. То њено дело није доброчинство у обичном смислу речи, оно је много више, јер није само даривање новца, материјалног средства за добро дело, него је и даривање самога „ја“, свих духовних и интелектуалних способности за оне, које је живот сврепо преварио. Под вођством Жен Адамсове покрећу се из »Hull Hous-a« непрестано социјалне акције за целу варош, за целу њену земљу, за цело човечанство.

До године 1914 цела њена делатност била је сконцентрисана око заштите социјално слабијих и око феминизма. Никад се није везала за политичке партије, али њена искрена и поштена борба за социјалну правду јој отвара врата у све партије, свуда у њој поштују човека и несебичног радника.

Светски рат покренуо је њену делатност у нови смер — сва се предаје раду за мир. Године 1915 је основала Лигу жена за мир и слободу и пропутовала је све земље, да би утицала на водеће личности да што пре сврше ово безумно кланье. Кад се опет вратила у Америку, организовала је пре свега велике акције за помоћ европском становништву, а нато је почела свој **апостолски рат против рата.** Путовала је ноћ и дан по Америци, говорила противу рата, скупљала присталице за један велики пацифистички покрет — али није могла спречити улазак Америке у рат. Влада и јавно мишљење, све је било против ње и њених присталица, али она је продужила своју акцију. Прва формулација познатих Вилсонових 14 тачака за склапање мира је њено дело, и прва је била која је протестовала у Паризу против мировног уговора.

Њена поратна делатност је сконцентрисана у Интернационалној Лиги жена за мир и слободу, која има своје секције скоро у свима државама на свету. »Hull House« никад не напушта, то благо острво у сред бучне, покварене, мрачне варошиу њему је њена душа, из које су прпли и црпу хиљаде и хиљаде понижених и преварених нове снаге за живот. Ш. А.

Апел политичарима

Апел политичарима који доносимо на првоме месту нашега листа предала је нарочита делегација интернационалних женских организација истакнутим политичарима, који су били на окупу у Женеви. Када је предат овај манифест г. Титулеску, председнику скупштине Друштва Народа, он је био дирнут јачином и опортинутетом овога манифеста, који је званично разделио свима делегацијама.

Г. Хендерсон, први делегат Велике Британије, изјавио је делегацији жена, која је затражила његово мишљење по овоме манифесту, да је он уверен у огромну важност жена за пацифистички покрет. Признао је да у истини у овом моменту постоје знаци опасности и да је најважније васпитати народе у циљу пацифистичких тежња, нарочито припремити терен за успех конференције за разоружање која ће се састати идуће године и осигурати њен успех. Верује да ће женске организације моћи много утицати на успех ове конференције, ако буду истрајне у својој пропаганди, подижући свој глас за мир и разоружање.

Г. Бриан је такође примио делегацију, која му је предала манифест. Он је изјавио да је за мир исто тако потребна организација као што је потребна за рат. Детаљније његове изјаве том приликом су у чланку „Бриан у разговору са женама“.

Белешке

Прва жена — примариј болнице у Југославији. Госпођа **Др. Милица Дунић** наименована је за лекара-примарија на интерном одељењу државне болнице у Београду.

Резултат немачких избора и жене. На последњим изборима за немачки парламенат изабрано је 39 жена за посланике. Године 1928 је било изабраних 35 жена. И ако улазе сада у парламенат већи број жена, ипак то не значи напредовање, јер је године 1928 био целокупан број посланика 491, а сада 575, тако да се сада заступљене жене у ранијем парламенту са 7.12%, а сада само са 6.78%. По партијама су подељене жене на следеће: социјални демократи 16 (раније 14); комунисти 13 (4); католички центрум 4 (4): немачки националисти 2 (2); немачка људска партија 1 (2); државна партија 1 (2); баварска људска партија 1 (1); хришћански социалисти 1 (0). Шест партија улази у парламенат без женских посланика. Између парламентарки, које су познате и у интернационалном женском покрету, на прва више изабрана Dr. Marija Elizabeta Lüders, а изабране су Dr. Gertrud Bäumer, Schreiber-Krieger и Marija Juhacz.

Жене у Друштву Народа. Званичне делегације за Друштво Народа све више и више позивају и жене да сарађују на заседањима као делегати, експерти и аташији. На септембарској заседању ове године су биле у званичним делегацијама следеће жене:

Немачка — Mary Holman, заменица делегата

Немачка — Lang Brumann, заменица делегата

Данска — Forchhammer, заменица делегата

Вел. Британија — Susan Lawrence, пуноправни делегат, Mary Hamilton, заменица делегата и Janet Campbell, технички експерт

Канада — М. І. Parbly, пуноправни делегат

Литванија — Sofija Ciurlioniene, пуноправни делегат

Холандска — С. А. Kluyver, заменица делегата

Норвешка — Dr. Ingeborg Aas, заменица делегата

Румунија — Н. Vacarescu, заменица делегата

Шведска — К. Hesselgren, технички експерт

Мађарска — грофица Apponyi, заменица делегата.

Поред тога су имале многе делегације — међу њима и **персијска** — жене као секретаре. Први пут је била све године изабрана једна жена, и то госпођа Apponyi за председника једне комисије. Она је председавала раду пете комисије, где се расправљало о социјалним питањима. У четвртој комисији, која обрађује питања хигијене, интелектуалне сарадње и филмова су радиле четири жене: Lawrence, Hamilton, Hesselgren и Vacarescu. Енглескиња Lawrence је била у тој комисији изабрана за известитеља пред пленумом Друштва Народа. У петој комисији је била изабрана за известитеља у пленуму опет жена, Шведкиња Hesselgren. Осим тога су четири комисије имале жене као секретаре.

ШТАМПАРИЈА ЧОЛОВИЋ И МАЏАРЕВИЋ — ЦАРА НИКОЛЕ II. (МАКЕНЗИЈЕВА) УЛИЦА БРОЈ 3 — БЕОГРАД. — ТЕЛЕФОН 11-42 и 47-35